

o+bn

infoblad
VELDWERKPLAATS

Chopperen en drukbegrazing als alternatieven voor plaggen

Plaggen: niet zaligmakend

Jarenlang werd plaggen gezien als dé manier om heideterreinen in stand te houden en te beheren. Inmiddels is duidelijk dat plaggen ook een aantal negatieve effecten heeft. Het zorgt namelijk voor ongewenste afvoer van zaden en kleine fauna via het plagsel, het microreliëf verdwijnt en de balans tussen stikstof en fosfor raakt verstoord. Kijken we puur naar herstel van vegetatie, dan is plaggen op zich geen verkeerde maatregel, mits kleinschalig en goed doordacht uitgevoerd. Voor de fauna en voor het herstel van een heidesysteem in z'n totaliteit is het echter niet geschikt. Daarom wordt er gezocht naar alternatieven, zoals chopperen, drugbegrazing en gescheperde begrazing. Wat leveren die maatregelen op? In lopend onderzoek worden de effecten van deze maatregelen met elkaar vergeleken.

Korte termijn

In het OBN-onderzoek is gekeken naar effecten van plaggen, chopperen, drukbegrazing en bekalking. Bij de effecten is onderscheid gemaakt in effecten op de bodem, flora, fauna en mycoflora. Voor vrijwel alle effecten geldt dat op dit moment alleen het begin zichtbaar is. Het langer volgen van deze proef is absoluut noodzakelijk om de effecten op langere termijn te kunnen inschatten. Het OBN-onderzoek is gedaan op verschillende locaties in Brabant en Friesland. In Friesland is naast het OBN-onderzoek ook een andere proef gedaan, die vooral gericht was op de effecten van gescheperde begrazing. De resultaten uit deze proef vormen een mooie aanvulling op het OBN-onderzoek.

In het bodemonderzoek is onder andere gekeken naar de beschikbaarheid van nutriënten en mineralen na verschillende maatregelen. Ook heeft men gekeken of de mate van verzuring verandert in de verschillende situaties. Hoewel uit literatuurstudie blijkt dat drukbegrazen en chopperen de hoeveelheid stikstof in de bodem laten dalen, werd dat in

de proefvlakken van het OBN-onderzoek (nog) niet waargenomen. Bij chopperen en plaggen wordt naast de afvoer van stikstof ook fosfaat afgevoerd, waardoor de N/P ratio omlaag ging. Dit effect werd tegengegaan door bekalking. Bekalking bleek ook te helpen om de ammoniumpiek tegen te gaan, die doorgaans optreedt na plaggen en chopperen. Verzuring bleek bij alle maatregelen problematisch te blijven. Bekalken helpt om de concentraties basische kationen omhoog te brengen.

Vegetatie reageert zoals verwacht

Zoals al bekend was, reageert de vegetatie goed op plaggen en chopperen. Bekalking blijkt wel wenselijk als follow-up. De vegetatie groeit dan veel sneller terug, bij chopperen nog sterker dan bij plaggen. De soortenrijkdom herstelt na chopperen wel minder dan na plaggen. Drukbegrazing levert voor herstel van de vegetatie weinig op. De structuur wordt opener, maar dit heeft vooral een gunstig effect op de fauna.

De mycoflora kan in sommige gevallen meeprofiteren van maatregelen, maar sommige soorten paddenstoelen kunnen ook juist uitstekend gedijen in situaties die voor flora en fauna minder gunstig zijn. In de vergraste onderzoeksplots kwamen maar liefst 25 bedreigde paddenstoelensorten voor. Dit pleit er wederom voor om bij heideherstel kleinschalig te werk te gaan en goed te kijken waar je welke maatregel uitvoert. Want ook oude, vergraste heides kunnen dus waardevol zijn.

Effecten op de fauna

In het onderzoek naar de fauna in heideterreinen is gekeken naar de totale soortenrijkdom, maar ook naar het presteren van functionele soortgroepen (pissebedden, loopkevers, spinnen, vliegen en muggen, en springstaarten). In het algemeen kan gesteld worden dat de ongewervelde fauna niet goed reageert op plaggen en chopperen, omdat bij die maatregelen de structuur van vegetatie en bodem wordt aangetast en

Van linksboven met de klok mee: het gentiaanblauwtje, de heidesabelsprinkhaan en de levendbarende hagedis zijn soorten van latere successiestadia, die ook kort na heideherstel al weer kunnen voorkomen. De kokersteekmier en het knopspruitje zijn typische pioniersoorten in het heidelandchap.

ook het microreliëf verdwijnt. Bepaalde functionele groepen, zoals de loopkevers, kunnen wel van de maatregelen profiteren. Dit blijkt uit het feit dat de soortenrijkdom in die groep toenam na de maatregelen. De effecten hangen overigens ook af van de leeftijd van de heide. De grotere fauna reageert beter op chopperen dan op plaggen, mogelijk omdat er na chopperen nog enige dekking overblijft, waar soorten als de levendbarende hagedis van profiteren.

Drukbeugazing heeft een effect op de soortensamenstelling. Kort na drukbeugazing komen meer pioniersoorten voor. Langer lopende proeven elders laten zien dat na een periode van 5 tot 10 jaar de verhouding tussen pioniersoorten en soorten van latere successiestadia weer hersteld kan zijn.

Opties voor het heidebeheer

De verschillende maatregelen die mogelijk zijn voor beheer en herstel van heidelandschappen hebben allemaal voor- en nadelen. In het lopende OBN-onderzoek komen die voor- en nadelen nader in beeld. In het toekomstige heidebeheer moet de beheerder steeds weer een afweging van die voor- en nadelen maken om te komen tot een beheer op maat voor zijn heideterrein. Niet alleen de grootte en de leeftijd van het terrein, maar ook de ontwikkelingen van flora en fauna na eerdere maatregelen en de praktische uitvoerbaarheid bepalen welke maatregelen geschikt zijn en op welke schaal. Hieronder volgt een korte opsomming van maatregelen die overwogen kunnen worden.

- Drukbeugazing is vooral wenselijk als kwetsbare soorten of archeologische en bodemkundige waarden nadrukkelijk gespaard moeten worden, en er een geleidelijker omvorming wenselijk is. Ten opzichte van reguliere beugazing is drukbeugazing vooral wenselijk om vergrassing effectiever terug te dringen. In de volgende paragraaf zijn nadere richtlijnen voor toepassen van drukbeugazing opgenomen.
- Maaien kan zeker worden overwogen als voorbereiding op drukbeugazing in vergraste heide. De hergroei van de vegetatie is voor schapen (of andere grazers) aantrekkelijk om te beugazen.
- Chopperen is te overwegen bij sterkere vergrassing en wanneer een grootschaliger uitvoering aan de orde is dan wenselijk is bij plaggen (> 500 m²). Chopperen verlaagt de resterende buffering en mineralen minder dan plaggen, maar aanvullende bekalking is wenselijk om de verzuring van ammonium teniet te doen. De gevolgen van chopperen op natte heide zijn voor de langere termijn nog niet goed bekend, dus geldt het daar als experimentele maatregel die nog terughoudend moet worden toegepast.

- Plaggen is effectief in zeer soortenarme en verzuurde situaties wanneer aanvullend wordt bekalkt en zeer kleinschalig wordt gewerkt. Dit kan machinaal, maar ook met inzet van vrijwilligers. Omdat plaggen zo'n ingrijpende maatregel is, is veel randlengte vereist om herkolonisatie door flora en fauna te bespoedigen en de gunstige effecten van de overgangen tussen oude en jonge heide uit te buiten. De organische laag kan – vooral op wat drogere locaties – beter niet geheel worden verwijderd, omdat dit het herstel bemoeilijkt en de gevoeligheid voor droogte vergroot. Ook heeft het de voorkeur om hoogt gradiënten in de plagstroken mee te nemen. Dat voorkomt niet alleen verzuring in 'badkuipjes', maar kan ook calamiteiten opvangen in extreem natte of droge jaren. Zowel machinaal als met de hulp van vrijwilligers worden goede resultaten geboekt.

Resterende vragen

Vanuit het onderzoek is nu voor drukbeugazing en chopperen als alternatieven voor plaggen een goed beeld ontstaan over de effecten op korte termijn. De combinatie met bekalking lijkt hier net als bij plaggen meerwaarde te kunnen hebben. Voor de langere termijn is het beeld echter nog niet compleet en zullen de ontwikkelingen nog verder gevolgd moeten worden.

Meer informatie

Veldwerkplaats vond plaats op: 8 oktober 2014 bij het Blauwe Bos (Staatsbosbeheer, Friesland)

Sprekers: Michiel Wallis de Vries (Vlinderstichting), Maaike Weijters (B-ware) en Emiel Beijck (Staatsbosbeheer)

Gerelateerd OBN-onderzoek: Drukbeugazing en chopperen als alternatieven voor plaggen van natte heide, OBN191-NZ

Meer informatie: www.veldwerkplaatsen.nl en www.natuurkennis.nl

Tekst: Renske Terhürne (gedeeltelijk gebaseerd op 'Gescheperde schaapskuddes in het heidebeheer: handvatten voor de praktijk', uitgegeven onder redactie van Landschapsbeheer Friesland)

Beeld: Michiel Wallis de Vries, Diederik Sleurink, Jaap Bouwman, Arnold van Rijsewijk, Jap Smits, Chris van Swaay

Vereniging van Bos- en Natuurterreineigenaren (VBNE)

Princenhof Park 9
3972 NG Driebergen
0343-745250
info@vbne.nl
Twitter: @vbne_

De veldwerkplaatsen worden in opdracht van de VBNE georganiseerd door de Unie van Bosgroepen.

Veldwerkplaatsen

www.verldwerkplaatsen.nl
aanmelden@veldwerkplaatsen.nl

